

La fi dels temps moderns

JOSEP M. SUBIRACHS

"Vaig intentar de distreure la mirada resseguint la corba que, des dels capitells de les columnes disposades en semicercle, apuntava al llarg de les nervadures de la volta fins a la clau, que se sosté sobre una absència, suprema hipocresia estàtica, i que fa creure a les columnes que empenyen enlaire les arestes, i a aquestes, radiades de la clau, que fixen a terra les columnes, mentre que la volta és un tot i un no-res, alhora causa i efecte."

Umberto Eco
'El pèndol de Foucault'

L'arquitectura és, potser, l'aspecte més espectacular de la postmodernitat, però això és degut a una qüestió de dimensions, ja que el que anomenem, segurament d'una manera provisional, la postmodernitat està infiltrant-se en totes les manifestacions de la cultura, i és curiós el rebuig que aquest vocable produeix en certes persones atentes, almenys aparentment, a l'actualitat. Aquesta negativa posa un interrogant sobre si el que s'anomena avantguarda està avui de veritat a primera línia.

Personalment, considero que alguna cosa ha canviat en els darrers vint anys, i si pensem que l'edat moderna, que tants intel·lectuals insisteixen a no abandonar, va començar fa més de cinc-cents anys, no crec que sigui precipitat considerar que som a les acaalles d'una època, o millor encara, que ja n'ha començat una de nova.

És evident que no m'interessen moltes de les manifestacions anomenades frívolament postmodernes, com ara la *movida madrileña*, les arbitrarietats del disseny Memphis, la

Seria ben trist que amb tants articles, comentaris, catàlegs, opuscles i llibres amb els quals certs crítics ens aclaparen s'aconsegüís coaccionar la història fent que el gargot, la taca o la ferralla fossin la metàfora sublim dels nostres problemes existencials o de les nostres necessitats metafísiques.

ideologia política de Ciccilina o certs tics de decoradors i arquitectes a la moda, però s'han de tenir en compte obres com l'arquitectura de James Stirling, la novel·la de Patrick Suskind, el cinema de Milos Forman, la música de Luciano Berio o el disseny de Milton Glaser.

Els detractors consideren que els postmoderns són retrògrads, però jo em pregunto si continuar amb la sistemàtica i amanerada pràctica del *minimal art* i, en general, del noranta per cent de l'art abstracte, amb la repetitiva arquitectura racionalista, amb l'avorrida música aleatòria i electroacústica o amb els acudits de la poesia visual té avui res a veure amb la creativitat, la innovació i, en darrer terme, amb el progrés.

Aquesta nova manera de pensar i de fer neix del desencís que produeixen les avantguardes de la primera part del segle XX i, sobretot, els seus mediocres continuadors de la segona meitat de segle, les obres dels quals són cada vegada més elitistes i estèrils, tot i que, malgrat la seva nimietat, continuen vigents gràcies a la seva facilitat i al fet d'estar sostingudes per una *literatura* transcendent fins a la cursileria. Neix també de la crisi del projecte de civilització basat en el progrés tecnològic i del fracàs tant dels règims revolucionaris (especialment de l'enfonsament del món comunista) com del pragmatisme a ultrança.

Sóc conscient que som fills de l'època dels

ismes i que, per tant, seria ingrat i injust considerar negatius els seus esforços: fins i tot Charles Jenks, al *The language of post-modern architecture*, ens fa veure que les obres modernes i postmodernes estan totalment imbricades i que, moltes vegades, la frontera es reconeix amb dificultat.

No obstant, seria estúpid considerar genials tots els productes que insisteixen a continuar indefinidament un llenguatge fàcil, ingenu, pretensions i avorrit, que va fer exclamar Vladímir Nabokov que "l'art és difícil, el que és fàcil són els gargots que es veuen a les exposicions".

Preveure el definitiu desemascament dels *sastres de l'emperador* no és pas fàcil. En una època en la qual es procura fer el mínim esforç possible, els productes d'aquests artistes anomenats d'avantguarda, com els que amunteguen ferralla o mobles vells, proliferen i, a més, per causa de la buidor de les seves obres, els seus apòlogistes poden demostrar que saben desxifrar els seus *missatges transcendents*.

Les tendències no comencen de cop. Jean-François Lyotard, en el seu llibre *La condition postmoderne*, ens diu: "La nostra hipòtesi de treball és que el saber canvia d'estatus al mateix temps que les societats entren en l'edat postindustrial i les cultures en l'edat postmoderna. Aquest canvi ha començat a finals dels anys 50."

Però si considerem que el triomf de l'art

abstracte, la vulgarització de l'arquitectura racionalista i l'aparició de l'informalisme se situen precisament en el anys següents a la fi de la Segona Guerra Mundial, s'ha de buscar més a prop el naixement de l'actitud ideològica que anomenem postmodernitat. Em penso que el canvi es produeix en el període comprès entre 1965 (segons Umberto Eco postil·la a *El nom de la rosa*) i 1970, que a criteri d'Alexandre Cirici marca la fi del moviment modern.

El desengany, l'avorriment, el descrèdit de la novetat per la novetat, són el motor que ens impulsa cap a la postmodernitat, i l'art torna al tema, a la representació, i no s'avergonyeix de citar obres del passat si la citació, entre irònica i admirativa, és tractada amb voluntat *antipompier*. Es recupera així per a l'art el fet de ser veritablement un mitjà de comunicació, la seva funció narrativa i el seu sentit metafòric: la intriga a la novel·la, la figuració a l'escultura i la pintura, la façana a l'arquitectura...

Avui els qui defensen el que és *modern* són, paradoxalment, antics, i haurien de tenir present que, com va dir Christian Dior, "en les civilitzacions el que mor és el que perdura". Seria ben trist que amb tants articles, comentaris, catàlegs, opuscles i llibres amb els quals certs crítics ens aclaparen, s'aconsegüís coaccionar la història fent que el gargot, la taca o la ferralla fossin la metàfora sublim dels nostres problemes existencials o de les nostres necessitats metafísiques. Si fos així, els nostres successors tindrien raó de pensar en la nostra estúpidesa i decrepitud.

Josep Maria Subirachs és escultor

El professor i el compromís político-sindical

OCTAVI FULLAT

No em refereixo ni als compromisos religiosos ni als artístics ni als morals, ni tampoc als amorosos del professor, sinó estrictament al compromís polític i al compromís sindical del docent, des del pre-escolar fins a la Universitat. Ja sé que la pruija i la frisança m'exigeixen amb cridòria que defineixi de seguida si el professor pot, o no, ser un home de partit o bé de sindicat. La cuita i la precipitació són coses del cor, però no pas del cervell. Deixem que la cardíaca cedeixi el pas a la lògica. Hi guanyarem.

Resulta més fàcil entendre'ns amb el mot *professor* que no pas amb les paraules *política* i *sindicalisme*. Bé; un professor o un mestre és algú que ensenya alguna cosa —encara que siguin actituds o bé hàbits i no solament informacions— a algú, dins d'un centre ordenat amb aquest objectiu. Serà una parvulista o potser un professor de cursos de doctorat; tant se val. *Política* i *sindicalisme* són termes que arrossegueu una panxa atapeïda d'emoció. Són significants que transporten tanta denotació com connotació. Són diccions explosives i espetegants. Cal procedir amb aplom i sang freda. Tot i així, no fóra estrany que a més d'un li bullís la sang. Aquesta bull abans dels cent graus. No és aigua.

¿En què consisteix l'acte

Segons el criteri de l'articulista, tot professor té dret, èticament, als compromisos polítics i sindicals; però, per evitar la manipulació, publicarà des de començament de curs quina és la seva opció militant, i haurà d'actuar amb la màxima neutralitat possible en aquests dos temes, és a dir, en el camp de la política i del sindicalisme.

polític d'aquell que té el domini estatal (i consti que el polític que no té aquest domini, no fa més que procurar-se'l)? L'acte polític és la relació entre comandament incondicional i obediència —o, està clar, desobediència; que tot és possible—. En l'exercici de la política s'hi descobreixen dos elements: l'un és constant al llarg dels temps i no és altre que el domini incondicional de l'home sobre l'home. El segon element és circumstancial i canvia en cada moment històric; es tracta de la pseudo-legitimació racional del domini exercit. Unes vegades, per exemple, el polític mana en nom de Déu, i en altres circumstàncies ho fa en nom del poble. Una i altra són maneres de pseudo-racionalitzar la força exercitada damunt dels súbdits.

¿Potser a vostè li sona malament l'epítet *incondicional* al costat de la paraula *domini*? Per ventura ja no el molestarà si li dic que són elements del poder estatal tant el Parlament com els ministeris, els tribunals, l'exèrcit, la policia, les presons. Vostè pot recórrer fins i tot, potser, contra un ministre, però ja no pot recórrer con-

tra el Tribunal Suprem o el Tribunal Constitucional. Incondicionalitat del domini polític estatut entès com un tot. No confonguem govern i Estat. El primer només és un tros del segon.

Abans del segle XVIII era costum legitimar el poder en nom de l'Absolut; després s'ha legitimat en nom de la relativitat popular, per bé que alguns han convertit de vegades el poble en un ídol, o indiot diví, que ha fet d'Absolut.

El professor amb compromís polític no serà potser governador civil ni tan sols parlamentari, però el costat polític del seu compromís està forçosament lligat a tot el que he dit abans. Altrament, tireu el diccionari a les escombraries. Res voldria dir ja res. ¿Que la política és indispensable? No en dubto pas, però és política.

Acte sindical. Això és molt més nou i llampant. El sindicalisme fa aparició la segona meitat del segle XVIII. Per influència de Robert Owen es creà finalment la Great Consolidated Trade Union. Fou el 1833. Però, ¿en què consisteix un acte sindical? En la defensa del que treballa en-

front del que proporciona treball. Adam Smith (1723-1790) volgué defensar el ciutadà davant de l'omnipotència estatal. Liberalisme. La Trade Union protegí el treballador de la cobdícia de qui podia oferir feina. Sindicalisme. Pot semblar que el sindicat és Afrodita —la Venus dels llatins— naixent del ventre blau del mar, que va rebre els òrgans sexuals d'Urani, òrgans que havia trossejat Cronos. Malgrat això, Afrodita nasqué impol·luta. Tal vegada si que el sindicat contradigué originàriament *Les mains sales*, de Sartre, sorgint virginalment. Però em temo que ja ha perdut fa temps la donzel·la i la integritat. Foren concebuts sense màcula, però més tard han menjat també el fruit prohibit, la fruita de l'Arbre del Bé i del Mal.

Mentre la defensa del treballador té un àmbit local —aquesta empresa—, resulta fàcil mantenir la limpidesa i la incorrupció, però quan es defensa el treballador, sense carn ni ossos, de tot l'Estat, fa aparició la serp temptadora del tarannà polític. ¿Fins a

quin extrem els sindicats no cauen en la seducció de l'activitat política convertint-se en part, si més no, en domini de l'home sobre l'home?

S i el parell de significants analitzats semànticament —política i sindicat— han rebut aquí un tractament adequat, resulta ja possible definir-se sobre la deontologia del professor polític i sindicalista. Ho redueixo a tres punts.

1. Tot professor té, èticament, dret als compromisos polític i sindical.

2. A fi d'evitar la manipulació, tot professor, en la seva tasca acadèmica, publicarà des de començament de curs quina és la seva opció militant, política i/o sindical.

3. A fi d'evitar la manipulació, tot professor que tingui alumnes petits —que el psicòleg precisi l'edat—, actuarà amb la màxima neutralitat en els dos temes que ara considerem. Que si guin els pares els que manipulin. Al cap i a la fi, són ells els que els han portat a l'existència.

Sóc conscient de la dificultat lingüística i també pràctica del mot *manipulació*. Però, no tot pot ser tractat el mateix dia. Perdoneu.

Octavi Fullat és catedràtic de la Universitat Autònoma de Barcelona

bústia

Josep Pereña i els partits

A l'AVUI del dia 7 de novembre, el senyor Josep Font i Casamitjana s'estranya que en el meu escrit biogràfic de Josep Pereña no esmenti el partit a què pertanyia. Per la meua amistat de més de quaranta anys amb Pereña sé que tenia carnet d'ERC, però no em semblà que havia de dir-ho, perquè aquella meua nota era la notícia biogràfica d'un pedagog i impulsor cultural, i la pertinença a aquest o aquell partit polític no em semblava important; a més a més, a Josep Pereña l'activitat dels partits no li deia gran cosa, tot i que, per tradició familiar, hagués ingressat en el partit que els seus parents fundaren. Josep Vallverdú. *L'Espluga de Francolí (Conca de Barberà)*.

Les tres noves comarques

Fa uns dies, vaig ser a Montserrat. Sense adonar-me'n, vaig llegir el nom d'una comarca, una altra, d'un país de Sud-amèrica, el nom d'una empresa, etc (Vallès Oriental, la Garrotxa, Segrià, Paraguai, La Maquinista, etc).

Estaven posats en les reixes que separen la basílica dels altars. Al seu davant, hi havia també un llum. Abans de continuar, em vaig fer una suposició encertada: "Hi deu haver el nom de totes les comarques amb el seu llum, menys les noves: pla de l'Estany, Ribagorça i Pla d'Urgell."

Cal pensar que seria adequat que hi fossin per molts motius, cadascú pot dir el seu. **Bert Bonjorn i Duarte. Linyó**